

KONSISTORIE SKJUTSHÄST

Av Sven Rydstrand

Ur LP 1961 02 25

Minnesstenar över pastorsadjunkter lär inte vara så värst vanliga, åtminstone inte i västra Sverige. Men den som besöker Mjölkeröds gård i Tanums socken, norra Bohuslän, har dock möjlighet till att få se en sådan. Ty på en undanskymd plats i egendomens vackra trädgård ligger nämligen en anseelig stenhäll, på vilken man med någon möda kan läsa följande inskription:

"Här under hwilar H. J. Rodhe, föd 1747 – död 18 – . Den som af kierna updragit, ömpat ok planteradt alla i denne trädgård befintelige frokträd.

Så länge dess träden bära frokt, förmodar han att hans gravvård blifver orubad."

Det är en bohuslänsk pastorsadjunkt vid namn Hans Josias Rodhe, som sägs ligga begravnen under den mossiga hällen. Ännu lever hans minne kvar i folktraditionen, ty han anses ha varit en ganska originell person, som givit upphov till många historier. Detta kanske också ger förklaringen till, att han ville bli begravd i den av honom själv planterade trädgården och icke i kyrkans vigda jord. Låt oss dröja en stund vid den originelle mannens levnad!

Hans Josias Rodhe var född den 31 oktober 1747 i Strömstad, där hans fader, Peder Olof Rodhe, då var kyrkoherde. Efter att ha genomgått sin hemstads skola, reste han till Lunds universitet, där han blev student år 1769. Under sju års tid studerade han sedan teologi vid olika universitet, varefter han blev prästvigd den 27 juli 1776. Enligt egen önskan fick han då förordnande som pastorsadjunkt i Bohuslän. Det kallades att vara "*konsistorie skjutshäst*" på den tiden och var en allt annat än åtråvärd syssla, ty en adjunkt stod inte så värst högt i rang. En betydande del av sin tjänstgöringstid fick emellertid Rodhe

tillbringa i Bro pastorat hos den mera liberale prosten och hovpredikanten Erik H. Lindgren. När denne år 1803 avflyttade från Bro, blev Rodhe förordnad att såsom vice pastor uppehålla kyrkoherdetjänsten här under nära två års tid. Den nye kyrkoherden O. A. Kamp, tillträdde nämligen inte pastoratet förrän den 1 maj år 1805. Efter denna tid begärde och erhöll Hans Josias Rodhe tjänstefrihet till följd av sjukdom under återstoden av sin levnad.

Han levde som avdankad adjunkt i tre år, och dessa år tillbringade han på gården Mjölkeröd. Denna gård ägdes nämligen, då av hans svåger, den namnkunnige prosten och odlaren Gomer Brunius. Både i Tanums prästgård och på Mjölkeröd sysselsatte sig Rodhe trots sin sjukdom med trädgårdsarbete, särskilt fruktodling, som han synes ha haft ett mycket stort intresse för. På den tiden var fruktodlingar inte så vanliga, och de som sysslade med sådant, räknade det blott som tidsfördriv. Även i Bro prästgård hade H. J. Rodhe planterat fruktträd. I en anteckning från sin tid i Bro har han nämligen omtalat en fruktsort, som kallas "*tvillingar*", och som han planterat i prästgårdens trädgård.

Att folktraditionen i Bro bevarat minnen av Rodhes sätt att kläda sig slarvigt, är inte så svårt att förstå, Efter klädseln bedöms prästerna mångenstädes ännu i dag. Ännu i början av 1800-talet var kyrkans män skrudade i kortbyxor och långstrumpor även vid tjänstgöringen i kyrkan, och då Rodhe ibland drog en svart strumpa på den ena foten och en vit på den andra, väckte detta naturligtvis en stor uppmärksamhet bland folk med ytliga intressen.

Men det lär inte ha bekymrat Rodhe alls, vad folk sade om honom eller om hans kläder. En viss nervositet lär dock ha utmärkt hans beteende på predikstolen. Såsom den gång, då han meddelade, att det "*nästan söndag blir mässa först i sist och Bro i Brastad*". Eller då han lyste på följande: "*Begäres församlingens förbön för änkan N. N., som är stadd i barnsnöd, samt för drängen N. N. i samma sjukdom.*" – "*Nej, nej, stugan står det visst*", förklarade han sedan.

Beträffande H. J. Rodhes predikningar eller hans kyrkliga verksamhet i övrigt, finns veterligen inga; minnen bevarade. Inga matriklar eller herdaminen vittnar heller därom. Och det vore säkerligen orättvist att försöka draga några slutsatser av de historier, som berättas om denne prästman. En historieskrivare betecknade en gång Hans Josias Rodhe såsom en "*obetydlig adjunkt*", och därmed avsågs väl främst hans oförmåga att armbåga sig fram till ett pastorat. Men säkert fanns det människor, som satte större värde på hans arbete och personlighet.

Minnesstenen i Mjölkeröds trädgård är troligen uthuggen av Rodhe. själv, eftersom hans dödsår inte finns angivet på den. Ingen brydde sig om att rista dit det senare. Det. var dock enligt kyrkoböckerna den 13 augusti 1808, som han gick hädan. Men om han verkligen fått sin grav under stenen i trädgården, har

dock inte med säkerhet kunnat fastslås. Kanske var stenen ämnad för en numera bortglömd plats på Tanums kyrkogård, dit den sålunda aldrig kom.

<https://www.bohuslansmuseum.se/samlingar-och-historia/bohuslanska-tradgardar-1800-tal/>

Nedanstående text är ett utdrag från ovanstående länk.

Mariana (Rodhe) Brunius på Mjölkeröd

Mariana Brunius är prästfru i Tanum kring sekelskifte 1800 och mycket odlingsintresserad. Hennes make Gomer Brunius hade tre gånger rest som skeppspräst till Kina innan han blev prost i Tanum. Kanske hörde hon honom berätta om intressanta växter som han sett på sina resor. När hon blir änka 1819 flyttar hon från prästgården till lantegendomen Mjölkeröd. Där har hon tidigare tillsammans med sin bror Hans Josías Rodhe låtit anlägga en tio tunnland stor trädgård med över 2000 fruktträd. När naturforskaren Sven Nilsson från Lund besöker Mjölkeröd 1816 blir han överraskad av att på dessa breddgrader få se en sådan mängd äppleträd, vinbärs-, krusbärs-, berberis- och hasselbuskar – allt i bästa skick. Han noterar även sparrissängar och vinstockar under glas som bär mogna druvor.

Utmed infarten till huvudbyggnaden på Mjölkeröd var trädgården stramt indelad i regelbundna kvarter. I nordost däremot var den utformad som en lummig park med slingrande gångar och en porlande bäck med små holmar och många broar. För den som ville slå sig ner fanns flera viloplatsar med små planteringar.

Att som på Mjölkeröd kombinera en geometrisk kvartersindelad anläggning med en romantisk park är inte ovanligt under 1800-talet. Ofta på herrgårdarna har den kvartersindelade trädgården senare tagits bort eftersom den varit allt för arbetskrävande. Så gjordes också på Mjölkeröd.

Hans Josias Rodhe som dog 1808 donerade sin stora boksamling med bland annat flera olika trädgårdsböcker till Vikornas kontrakt. Syftet var att samlingen skulle utgöra grunden till ett lånebibliotek. Flera av trädgårdsböckerna är skrivna av Engelbert Jörlin som du kan läsa om på Bohuslänska trädgårdar:1700-tal. Denna typ av praktiska handböcker är en viktig del i spridningen av trädgårdskulturen på 1800-talet.

Trädgårdsböcker i Hans Josias Rodhes ägo

Enligt katalog från 1809

- Jörlins Flora hortensis
- Lundbergs Trädgårdspraxis
- E Fleischers Trädgårdsbok
- Lissanders svenska trädgårdsskötsel
- Hjortsberg mfl om fruktträd
- Jörlin träs och buskars plantering
- Akten om brännvins tillverkning av säd. Fruktar, bär och nötter
- Jörlins underrättelse om Avena Elatior och Trifolium Hybridum